

PRIMORSKI GLAS

Naroča se za Avstrijo pod naslovom: Lidova tiskarna, Wien V., Margaretenplatz 7.
Za vse ostale države pa se sprejemajo naročila pri Založbi „Jug“ v Ljubljani,
Šelenburgova ulica 7/II, SHS.

Naročnina znača: za Avstrijo: četrletno S 2.—, celoletno S 8.—; za Jugoslavijo:
četrletno Din. 15.—, celoletno Din. 60.— za ostalo inozemstvo celoletno S 10.—
ali Din. 80.—. Posamezna številka 25 grošev ali Din. 2.—.

Pred polomom

Splošno je znano, da je italijanska trgovinska bilanca že od nekdanj pasivna, ker je uvoz mnogo večji od izvoza. Ta kronični deficit trgovinske bilance je italijanska plačilna bilanca vedno pokrivala s tremi za italijansko gospodarstvo izredno važnimi dohodki in sicer z dohodki iz tujkega prometa, z denarnimi pošiljatkami svojih izseljencev in z dohodki italijanske trgovske mornarice za prevažanje tujega blaga in tujih potnikov.

Najvažnejše mesto med temi tremi vrstami dohodkov pripada dohodkom iz tujkega prometa. Po statističnih podatkih prof. Angelja Mariottija so dohodki iz tujkega prometa pokrili l. 1924 40%, leta 1925 34%, in l. 1926 39% deficita trgovinske bilance. Po njegovih računih so potrosili l. 1925 tujci v Italiji 3770 milijonov lir.

Kakor ostale panoge italijanskega narodnega gospodarstva, preživlja tudi ta važna panoga v poslednjih letih tako ostro krizo, da je pričela vzbujati velike skrbi v resnih italijanskih gospodarskih krogih. Poudarjamo besede „v resnih gospodarskih krogih“, ker obstojajo tudi nekateri neresni fašistovski krogi, ki s svojim obnašanjem in pisanjem v svoji domišljavosti vedno bolj odbijajo tujce od posečanja Italije. Marsikomu bo še v dobrem spominu oholi napad Mussolinija na nemške turiste v prejšnji italijanski poslanski zbornici. Še pred kratkim časom pa je prinesel glupi in naduti fašistovski list „L'Impero“ članek, v katerem je ostro napadel tujce in svetoval fašizmu, da naj se poživlja na tujski promet, češ, da predstavlja za fašistovsko Italijo poniževalno obrt.

„Il Corriere della Sera“ je pričel prinašati sedaj serijo člankov, v katerih razpravlja o ogromni važnosti tujkega prometa za italijansko narodno gospodarstvo in med vrsticami ostro obsoja zadržanje onih lahkomišljenih fašistov, ki odbijajo tujce od posečanja Italije.

Oni članki vsebujejo priznanje, da tujski promet v Italiji v poslednjih letih rapidno nazaduje. Razne fašistovske agencije prinašajo vsako leto statistične podatke o številu tujcev, ki so posetili Italijo. Oni podatki se glasijo vedno ugodno, milanski list pa priznava, da dosedaj še niso znani zanesljivi podatki o tujkem prometu v poslednjih letih. Po njegovem mnenju pa se vseeno lahko trdi, da tujski promet v poslednjih letih silno nazaduje, kar potrjujejo še bolj kot statistike informacije pri potovalnih agencijah, v hotelskih podjetjih in med krogi, ki so najbolj živo zainteresirani v tujkem prometu.

Pri tej žalostni ugotovitvi se milanski list tolaži, da se nazadovanje tujkega prometa ne opaža samo v Italiji, temveč tudi v drugih evropskih državah, ki črpajo svoje dohodke iz te panoge narodnega gospodarstva. Nam se pa zdi ta tolažba precej kilava, ker nam ni znano, da bi se druge države pritoževale o nazadovanju tujkega prometa, kakor se pritožuje Italija. Pač pa nam je znano, da tujski promet po vojni vsepovsod stalno napreduje in da rapidno napreduje celo v mladi Jugoslaviji, ki še niti z daleka ne more nuditi takih hotelskih podjetij in drugih udobnosti, kakor jih nudi Italija, ki živi že od pamtiveka od tujkega prometa.

Vabilo

V nedeljo, 9. junija t. l., se bo vršil v Celju pod okriljem celjskih podružnic Jugoslovanske Matice in društva „Soče“ sestanek slovenskih in hrvaških emigrantov.

Dopoldanski vspeled: Sprejemanje gostov z godbo ob prihodu jutranjih vlakov. Oficielni del v Celjskem domu, potem za eno skupino ogledovanje celjskih znamenitosti, za drugo izlet na celjski grad.

Popoldanski vspeled: Ob 3. uri velika narodna veselica na Glaziji, sestojeca iz godbe, pozdrava, petja, deklamacije, igre-enodejanke, šalji-ve pošte, srečolova, menažerije, plesa itd.

Vstopnina za osebo Din. 3.—.

Za zunanje goste polovična železniška vožnja. K obilni udeležbi vseh zavednih Jugoslovancev najvljudneje vabita odbora

podružnice Jugoslovanske Matice in „Soče“.

Ne, po našem mnenju je nazadovanje tujkega prometa specifičen italijanski pojav, ki sta ga zakrivila fašizem in njegov vodja. Tujski promet je ubila predvsem stabilizacija lire, ki jo je veliki finančnik Mussolini stabiliziral tako visoko, da je postala Italija za tujce silno draga država. Nadalje so krive propadanju tujkega prometa šikane italijanskih oblasti, ki postopajo napram tujcem ravno tako, kot napram domačinom, ker se ne zavedajo ali nočejo zavedati, da prihajajo tujci iz večinoma svobodoljubnih držav. Za tujca Italija pod fašizmom ne predstavlja več one mikavnosti, kakor jo je predstavljala pod prejšnjimi režimi. Prej je bila Italija dežela smeha in veselja, sedaj pa je Italija ječa, v kateri vlada tišina smrti. Kdor gre na potovanje, se hoče razvedriti in zabavati, v ječi pa ni zabave, niti razvedrila.

Milanski list pravi, da pojav nazadovanja tujkega prometa ne sme razburjati (ker je razburjanje javnosti v fašistovski Italiji sploh prepovedano), pač pa da mu je potrebno posvetiti veliko pozornost. Nam se pa zdi, da bi bilo razburjenje zelo utemeljeno. V lanskem letu je izkazovala italijanska trgovinska bilanca nad 7 milijard deficita, v prvem četrletju tekočega leta pa izkazuje po uradnih podatkih že deficit treh milijard lir. Kot smo že uvodoma omenili, je dosedaj Italija vedno krila ogromne pasive svoje trgovske bilance z dohodki iz tujkega prometa, s pošiljatkami svojih izseljencev in z dohodki svoje trgovske mornarice. Dočim deficit trgovske bilance vedno bolj narašča, se pa dohodki, ki so ta deficit krili, vedno bolj krčijo.

Tujski promet po priznanju milanskega lista vedno bolj nazaduje. Po priznanju istega lista so se pošiljatve izseljencev skrčile na minimum, za kar je merodajnih več razlogov, od katerih omenimo samo najvažnejše. Italijanom je radi neznanosti njihove kvote vstop v Združene države, od koder bi lahko pošiljali največ prihrankov, skorajda zabranjen. V drugih državah pa je zasluzek tako majhen, da se da le s trudom kaj prištediti. Po drugi strani pa nalagajo izseljenci iz sovraštva do fašizma in radi večje gotovosti svojih vlog svoj prihranjeni denar rajši v bankah onih

držav, v katerih živijo. Dva dohodka, s katerimi krije Italija vedno bolj naraščajoči deficit svoje trgovske bilance, se tedaj strahovito krčita. Nič bolje ni tudi s tretjim dohodkom, ki ga daja trgovska mornarica in ki že prej ni bil bogvekakovo važen. Znano je, da preživlja tudi trgovska mornarica zelo ostro krizo. Mnogo njenih ladij počiva, ker je konkurenca prevelika, mnogo zlasti manjših paroplovnih družb se nahaja v konkurzu. Torej fiasko na celi črti!

Zato nastaja usodno vprašanje, kje bo Italija jemala denar, da bo z njim še nadalje gradila ponosne vojne ladje, polnila nenasitna fašistovska žrela in živela v zunanjem imperialnem sijaju? — Tam preko Oceana živi sicer bogati stric Siam, ki je že posodil 453 milijonov dolarjev. Kaj pa bo potem, ko ne bo hotel več odpirati svojega mošnjička? — Tedaj se bo zrušila lira in z njo se bo, če že ne prej, zrušil tudi fašizem.

Mussolinijeve „bitke“

Ker se zaenkrat ne more še boriti proti zunanjim sovražnikom, je napovedal bojeviti Mussolini vojno raznim notranjim sovražnikom Italije, v kateri se bijejo številne velikanske bitke. Napovedal je vojno premajhni produkciji žita in imamo žitno bitko. Napovedal je vojno padanju rojstev in imamo bitko za povzdigo števila rojstev. Napovedal je vojno muham in imamo bitko proti muham. Najnovejša vojna napoved je vojna proti podganam in že se odigrava po celi Italiji krvava bitka proti podganam...

Najvažnejši in najznamenitejši sta žitna bitka in bitka za povzdigo števila rojstev, v katerih pa je bil nespretni in nevešči vojskovodja, vsaj dosedaj, strahovito tepen.

L. 1922, ko ni še bil fašizem na vladi, je odpadlo na vsakih 1000 prebivalcev 30.2 rojstev, dočim je to število v letu 1927, za časa najhujše bitke za povzdigo rojstev, padlo na 26.90%. V absolutnih številkah je znašalo število rojstev leta 1913 1,215.700, leta 1922 1,175.467, v letu 1928 pa komaj 1,107.677. Mesec januar 1929, o katerem so bili objavljeni poslednji podatki, izkazuje v primeri z meseci istega imena v predvojnih in povojnih letih istotako najmanjše število rojstev.

O žitni bitki navajamo samo najnovejše uspehe, ki pomenijo za vojskovodjo Mussolinija drug občuten poraz. Leta 1927 je uvozila Italija 2,308.159 stotov pšenice, leta 1928 pa že 2,745.062 stotov. Še slabši in poraznejši so uspehi, katere zaznamuje Mussolini v riževi bitki. Leta 1927 je izvozila Italija 253.858 stotov riža, leta 1928 pa samo še 184.243 stotov.

„Navigare necesset“ je bilo geslo, ki ga je izdal admiral Mussolini. Zato so morale razne paroplovnne družbe pričeti graditi pod pritiskom fašizma velike razkošne in drage morske orjake. Posledica tega pritiska je bila, da je italijanska paroplovba zašla v ostro krizo. Manjše paroplovnne družbe so prišle na boben, velike paroplovnne družbe pa preživljajo teško krizo, ker je znaten del njihovega brodovja brez dela, ladje delnice pa so malodane skoraj popolnoma ustavile svoj obrat. Nekoliko dela in zasluzka jim dajejo edino le še velika naročila vojne mornarice. Naj-

lepši dokaz nam leži pred nosom: Vrednost delnic največje jadranske paroplovne družbe Cosulich vedno bolj pada, najpopolnejša italijanska ladjedelnica „Cantiere Navale Triestino“ v Tržiču pa vedno bolj krči svoj obrat.

O bitkah proti muham in podganam nam ni mogoče še ničesar poročati, ker nam niso došli še podatki iz fronte. Verjetno pa je, da bo Mussolini zaznamoval v bitki proti podganam najlepše uspehe, kajti ni že več daleč čas, ko se bo italijansko ljudstvo moralo vsled vedno večjega pomanjkanja hraniti s podganami, kakor so se hranili z njimi avstrijski Italijani v vojnem jetništvu v Rusiji.

Našim naročnikom!

Naročnikom našega lista, ki so v zastanku z naročnino, prilagamo danes čekovne položnice in jih prosimo, da nam po njih nakažejo vso zaostalo naročnino do konca junija t. l. in obenem po možnosti tudi naročnino vsaj za tri mesece naprej. Naročnike v inozemstvu pa prosimo, da poravnajo naročnino potem bank ali denarnih pisem. S prihodnjo številko bomo ukinili list vsem, ki ne poravnajo pravočasno naročnine.

Usoda našega lista je v rokah naših naročnikov. Če bodo oni izpolnjevali svoje obveznosti napram njemu, mu s tem omogočijo, da bo nje in številne druge primorske emigrante, ki so raztreseni po vsem svetu, še nadalje obveščal o razmerah na Primorskem ter, kakor doslej v pre mnogih slučajih, priobčeval tudi v bodoče vesti, ki osebno zanimajo naše emigrante. Zato plačujte redno naročnino in pridobivajte listu novih naročnikov!

Padanje tobačnega konsuma v Italiji

Po uradni statistiki so znašali dohodki tobačnega monopola v dobi od 1. julija 1928 do 28. februarja 1929 1483 milijonov lir. Ker so znašali v isti dobi leta 1927/28 2137 milijonov, so se tedaj dohodki italijanskega tobačnega monopola zmanjšali v dobi osmih mesecev za celih 654 milijonov lir.

Brez dvoma je temu naravnost neverjetnemu zmanjšanju tobačnega konzuma kriva predvsem velikanska gospodarska beda, v kateri živi italijansko ljudstvo pod fašizmom. Ni pa izključeno, da se mnogi Italijani iz sovraštva do fašizma prostovoljno odrekajo kajenju v nadi, da z zmanjšanjem državnih dohodkov pospešijo njegov konec. Tudi izseljena opozicija je izdala za Italijo geslo v tem smislu. Vsekakor pa je v vsakem iz teh slučajev zmanjšanje tobačnega konzuma pomemben znak kritičnega položaja, v katerem se nahaja fašistovska Italija.

Ahilova peta fašistovske Italije

Bivši italijanski ministrski predsednik in ugledni finančnik Francesco Nitti je dovolil dopisniku ženevskega lista „Le Pax“ razgovor, tekom katerega je podal nekoliko zanimivih izjav o finančnem in gospodarskem položaju fašistovske Italije. Za onega, ki pazljivo zasleduje italijansko časopisje, ne predstavljajo te izjave nikakega odkritja, ker se opirajo večinoma na uradne podatke, ki so bili objavljeni tudi v italijanskem fašistovskem časopisju. Zanimive se nam zdijo Nittijeve izjave samo zategadelj, ker vsebujejo kratek in splošen pregled onih podatkov o finančnem in gospodarskem položaju „nove“ Italije. Zato jih tudi v naslednjem posnemljemo za čitatelje našega lista.

Ali je istina, g. predsednik, da se bliža fašistovska diktatura svojemu koncu? — je vprašal dopisnik ženevskega lista.

„Da, prepričan sem, da so fašizmu štete ure. Čeprav se opaža v Italiji nekak navidezen red, ni ta red v resnici ničesar drugega kot kristiliziran nered.“

Toda izid plebiscita...?

„Ta je bil pravcata komedija, kakor še ni bilo take na svetu.“

Ker je resničnost te Nittijeve trditve našim čitateljem že dobro znana, ne bomo niti navajali števil, na katere se sklicuje v dokaz svoje trditve. Omeniti hočemo samo oni odstavek, v katerem se sklicuje tudi na izid plebiscita na Reki, ker se nam zdi podobna izjava iz ust italijanskega državnika zelo značilna.

„Na Reki, kjer je prebivalstvo po večini sovražno fašizmu, ker mu očita, da ga je vrigel v bedo, je glasovalo od 16.845 upravičenih volivcev 16.341 za fašizem. To število je večje nego znaša skupno število vsega moškega prebivalstva v onem mestu.“

Fašizem bo zrušila splošna beda.

Kakšna sila bo po Vašem mnenju zrušila fašizem?

„Jaz poznam samo eno, in sicer — bedo! Kar se piše v inozemstvu, je vse napačno. Obstojata namreč dobro organiziran tisk, ki ima nalogo prikrivati resnico in objavljati lažnjive vesti...“

Fašizem, ki trdi, da ima za seboj vse italijansko ljudstvo, ja samo oborožena manjšina, ki je uničila narodno bogastvo. „Uradni“ proračun je deficiten. Skoraj vse občine se nahajajo v konkurzu. Tečaj lire je umeten in nestalen in tudi industrija skoraj povsod propada. Fašistovska politika je omajala in uničila splošno zaupanje. Italija je danes država, v kateri je največ konkurzov in protestiranih menic... Položaj postaja še bolj tragičen, če se upošteva trgovinsko in plačilno bilanco...“

Finančni položaj je obupen...

Italija ni upnica drugih držav, kakor sta to Francija in Anglija. Ona je samo dolžnica. Prej je krila svoj gospodarski deficit z dohodki iz tujkega prometa, trgovske mornarice, zlasti pa z dedarnimi pošiljatkami svojih izseljencev. Oni trije viri dohodkov z vsakim dnem vedno bolj usihajo, gospodarski primanjkljaj pa postaja vedno večji.

L. 1928 je znašal deficit trgovinske bilance 7514 milijonov lir, kar je najzgovornejši dokaz o obupnem finančnem položaju Italije. Če pa se papirnate lire spremenijo v zlate, tedaj postane ta položaj še obupnejši. Gospodarski deficit, izražen v zlati valuti, ki je znašal l. 1924, po prihodu fašizma na vlado, 643 milijonov zlatih lir, se je leta 1926 povspel na 939, leta 1927 na 1254 in končno leta 1928 na 2047 milijonov zlatih lir.

Nasproti temu naraščanju deficita trgovinske bilance pa se nahajajo dohodki, s katerimi je italijanska plačilna bilanca krila ta deficit, v stanju stalnega padanja in nazadovanja. Izseljenci, ki so povečini nasprotniki fašizma, ne pošiljajo več svojih prihrankov v Italijo. Število tujcev, ki potujejo v Italijo, vedno bolj pojema. Trgovska mornarica preživlja teško krizo, ker se nahajajo mnoge paroplovne družbe v konkurzu.

Dosedaj se je živelo od dolgov. Z garancijó najboljših italijanske industrije so bila najeta posojila v skupnem znesku nad 450 milijonov dolarjev. Italija gre z velikimi koraki proti svojemu finančnemu polomu. To se dogaja radi tega, ker se država povsod vmešava v gospodarstvo. Korporacijski duh fašizma je uničil plodno delo in zvezal roke industriji.

Ni nobene svobode več. Borzni tečaji so umetni, prodajalci vrednostnih papirjev so izpostavljeni raznovrstnim nevarnostim in grožnjam. Vsi oni, ki so se drznili povedati resnico, da je bil tečaj lire previsoko določen, so bili vrženi v zapore ali pa poslani v konfinacijo. Neki veliki

ameriški finančni list je opozoril, da je preuredba ustroja in poslovanja italijanskih borz znak nezogibnega gospodarskega poloma.“

Blaznost in bluf...

Kaj pa mislite o stabilizaciji lire? —

„Ta je pravcata blaznost. Bluf! Ako se pomisli, da je Francija, ki je trikrat bolj bogata nego Italija, stabilizirala svojo valuto v razmerju: 1:5, da je Belgija sprejela razmerje 1:7, tedaj je bila naravnost blazna misel, da bi znašala stabilizacija italijanske valute 3¹/₂.“

Davki so štirikrat višji nego v Franciji in skoraj vsa izvozna industrija preživlja ostro krizo. V poslednjem času je fašizem sploh prenehal objavljati število konkurzov, ki znaša 30—40 na dan in je torej 9—10krat večje nego v drugih državah. Število protestiranih menic je znašalo v decembru leta 1928 65.796, v januarju 1929 pa 69.271.

Uradno število brezposelnih je znašalo v decembru leta 1928 390.279, v resnici pa se suče isto med 800.000 in enim milijonom. Objavljene številke namreč ne vsebujejo celotnega števila brezposelnih, temveč samo one, ki imajo po trimesečni brezposelnosti pravico do podpore in ki jo prejema samo tri mesece...“

V kakšnem stanju se nahaja državni proračun? —

„To pa je zagonetka, ker ni več nikake kontrole. Vendar pa se lahko trdi, da znaša deficit najmanj dve milijardi lir in da najvažnejša davčna vrela z vsakim dnem vedno bolj pojemajo. Živi se na račun „simuliranih“ dolgov. Še v strašnejšem stanju nego državne pa se nahajajo občinske finance. Tu je že pravi polom. Po neki uradni statistiki so izkazovali leta 1928 Rim 37.2, Turin 61.2, Benetke 29, Bologna 26.1 milijonov deficita itd.“

Fašizem je drag...

„Razen državne policije in orožništva obstojata tudi mestna policija, ki šteje 14.000 špijonov. Izdatki za policijo so najmanj štirikrat večji nego v Franciji. Poleg tega obstoja še šest posebnih milicij za špijonažo v železniških vozovih, lukah itd. Naravnost ogromne zneske troši fašizem za svojo propagando v inozemstvu, ki ima plačane časopise celo v najoddaljenejših krajih.“

Kolonije, naše nesrečne kolonije, absorbirajo ogromne svote. Proračun istih je postal dvakrat večji nego je bil pred fašizmom. V poslovnem letu 1927/28 so bili predvideni izdatki v znesku 636 milijonov lir. Ker šteje Italija samo 600.000 kolonijalnih prebivalcev, pride na glavo vsakega posameznega letno 1000 lir izdatkov.

Ako bi žrtvovala Francija in Anglija toliko za svoje kolonije, bi morale žrtvovati za nje vse svoje državne dohodke in še več.

Čeprav ni mogoče tega natančno posneti iz uradnih podatkov, vendar je brez dvoma, da so se tudi izdatki za armado v poslednjih letih najmanj podvojili.

Rak-rana fašizma, kateri bo prej ali slej podlel, je tedaj gospodarski in finančni položaj današnje Italije. Red bi mogla napraviti samo liberalna in umerjena vlada, ki bi morala ukiniti predvsem fašistovske korporacije in posebne milicije, ki onemogočajo svobodno gibanje, reducirati izdatke za armado in opustiti neuspešno propagando v inozemstvu. Fašizem bodo pokopali njegovi pogreški in beda, ki jo je sam povzročil...“

Propadanje italijanskega naroda pod fašizmom

Priobčujemo pismo slovenskega učitelja-mučenika v goratih krajih srednje Italije. Pismo je polno lepih opazovanj razmer, v katere je pahnjen slovenski učitelj iz Primorja, ter nam podaja jasno sliko o tamošnjem zaostalem ljudstvu in slabih

kulturnih in gospodarsko-političnih razmerah, ktere je fašistovski režim v velikanski meri še bolj poslabšal. Na drugi strani pa je zopet lepo razvidna mentaliteta italijanskega zaostalega plebejca, ki živi v nam dostikrat teško pojmljivih razmerah.

„Lahko mi ni ostajati tu do konca šolskega leta, a še dva meseca me morda vrag ne bo vzela. Ni ravno prijetno ostati v takem brezdelju in pasivnosti. Človek občuti krajšanje svobode, posebno v duši, ki nima nikakega razmaha. Lahki sami priznajo to, da duševno nazadujejo. Fakt je, da italijanski narod moralno zelo propada in postaja brezbrizen do skrajnosti. Ogromna duševna depresija je skoraj povsod vidna. Duh je pod pritiskom podoben umetno gojenemu drevesu, ki se mora razvijati po volji vrtnarja. Tu pa se ne razvija, ker ima le en izhod, zato duševno hira. Zdi se mi, da celo ona prirojena laška zvičajnost nazaduje. Indiferentnost je taka, da jo je možno primerjati le starcu, ki se je izživel. Bodočnost se dozdeva čimbolj temna. Industrija in vsake vrste obrt ter trgovina nazadujejo. Pri kmetu ni dobiti več denarja. Nekaterih se polašča skoraj obup. Ko so za plebiscitne volitve hodili pridigarji okoli, je ljudstvo reklo: „On lahko govori, ker je sit. Če bi bil lačen, bi drugače mislil“.

Kulturno človek tu zmrzuje. Prava puščava. Siti so pridig in obljub. Po volitvah je nastalo tako razpoloženje kot bi okradli Boga. Nezaupnost je postala še večja, previdnost kar največja. Če je bilo prej še kaj življenja, je sedaj ugasnilo vse. Sicer jih bodo fašisti že razvedrili s kakim iznenadenjem. — Volitve so prinesle razočaranje. Pričakovali so ljudje nekaj drugega. Toda ko so videli, da se ni mogoče gibati svobodno in da ne pridejo nikamor, so se še bolj potuhnili. Česa pričakujejo? Kruha in palic! Prvega se ne nadejajo, drugih se ogibajo, zato je življenje pasivno. Oni, ki so negativno volili, čakajo posledic, dasi ti negativni glasovi niso prišli v javnost. Pozitivni volivci pa se že čutijo razočarane.

Volitve so potekle navidezno mirno, a v resnici so morali ljudje vse požreti. V trgu L . . . , kraju srednje Italije, so par dni pred volitvami zaprli kakih 50 oseb in še na dan volitev nekaj. Trg sam pa šteje komaj 6000 oseb. Plačanih ova-duhov je mrgolelo, na drugi strani pa so pod pritiskom nalepili vsi na svoja vrata „da“. Te volitve so bile nekako rešete, s katerim so vse nadzorovali. Državni uradniki so dobro skrbeli za agitacijo. Kdor ne gre volit, ga smatrajo za protidržaven in s tem nevaren element. Pri volitvah so povsod vpraševali, kako volivec voli. Ukazovali so kmetom, naj volijo „da“, češ da se drugače sploh ne sme. Splošno so strašili vse, da se bodo odvezemale koncesije in službe ter so tudi pretili z aretacijami. „Se ne more uiti“, so dejali mnogi. Kam naj se obrne danes Lah? Iz države ne more, notri pa ima zavezana usta in zvezane roke. Na drugi strani pa se brat na brata več ne more zagnati. Vsakdo se z denunciacijo hoče pririniti do kruha. Kjer vlada sila, ni obzira. Kakor hitro je kdo prosteje zadihal, nepridiprav, hajdi v luknjo! Mnogo jih ni šlo volit, mnogih ni bilo doma, a so volili kljub temu vsi, po nekod je število celo presegalo število vpisanih volivcev. Tudi negativnih glasov je bilo povsod dosti, a so postali vsi pozitivni. Marsikje so prišli kmetje do izbruha in so kar javno rekli, da volijo „ne“. Mnogo jih je bilo aretiranih. Ponekod so se kmetje uprli, a so šli miličniki z avtomobili po nje.

Kdor ni vpisan v sindikat, ne dobi nobene službe ali koncesije. Pri volitvah je šlo za isto. Ničče se ni upal izpostavljati nevarnosti, pa če ima le sezonske delo. Tam manj drugi.

Najbolj fašistična je sredna Italija, a zasluži prav radi tega veliko pomilovanje. Kmete so svarili s podrobno agitacijo, hodili so od hiše do hiše. To jim je bila tem lažja naloga, ker je prebi-

valstvo po večini nepismeno in v primitivnem stanju. Pogodba z Vatikanom je slabo vplivala na ljudstvo, ki je antiklerikalno in to predvsem zato, ker je treba Vatikanu dajati odškodnino. Mrmrajo in godrnjajo že itak nad ogromnimi davki in nakladami, „s čim naj še to plačujemo“, pravijo.

Nešteto ljudi je tukaj tuberkuloznih radi stanovanj, ki so zelo nehygienična po vsej srednji in južni Italiji in radi velikega pomanjkanja hrane. Po vseh teh vaseh jih pomrje nešteto. So slučajni, ko so pomrle kar cele družine. Bolezen se že na otrocih pozna. Od 44, ki jih imam jaz v razredu, jih je kakih 6, ki izgledajo še nekoliko zdravju podobni. Pa tudi dalje proti severu ni bolje. Ko spoznavam, koliko je bolnih, me spreletava strah.

Položaj je pač tak. Ljudstvo je kolonsko, živi po kočah iz protja brez oken. Pa četudi je koča iz opeke, nima oken. Celó kar je zidanih hiš po trgih in drugih središčih, so le slabo preskrbljene z okni, ki niso nikdar odprta. Snage ne poznajo nobene. Če kdo jetičen umre, pridejo drugi na njegovo mesto, ne da bi se le količkaj očistilo ali razkužilo. Perila jetičnih ne zažgejo kot pri nas, temveč bi se kmalu topli zanj. Sobe so, bodisi v trgih ali na vasi, prave luknje. Največ stanovanj je podobnih krtovim luknjam.

Poleg tuberkuloze me je z grozo navdalo drugo spoznanje. Sifilitičnih je toliko, da bi dvomil, če je kdo zdrav. Nekateri družine so z otroci vred bolne. Na zunaj se kažejo moralni, ženske deviške in ne pregovore z nikomur, v resnici pa je vse skupaj gnijilo. Vlačuganje in bolezen sama sta razširjeni tudi med koloni. Sifilitične so take družine, o katerih bi človek najmanj mislil. In če pomislimo, da se vse to godi v onih pokrajinah Italije, kjer smatrajo oblasti, da je narod še najkrepkejši in razmeroma najmoralnejši!

Kaj pomaga pridigati po revijah in novinah o tuberkulozi, če pa masi to ni dostopno, ker je povsod nepismena. Oni, ki so poklicani za to, da bi širili nauke o zdravju in podobnih stvareh, se zato ne zmenijo. Mar jim je lastno življenje. Poleg tega so zdravniki taki, da bi skoraj dvomil, če znajo pisati. Pa kaj bi tudi taki zdravniki, ko jih je pol preveč in nimajo še za milo, da bi si srajco oprali.

Fašizem je ljudstvo le še bolj demoraliziral. Kako misli Mussolini, da bo s tem narodom osvajal svet, ko nima nikake dostojnosti in je brez vsake volje. Zna samo pritrjevati. Samo pod pritiskom ene same osebe vrši masa, kar se ji veleva, in to proti lastni volji. Kako naj proti lastni volji zataji samo sebe in se žrtvuje? Italija se danes šibkejša kot je bila 1915 leta in jo presega vsaka država in država.

Italijansko ljudstvo pa pričakuje rešitve . . .

Oprostitev od plačevanja šolskih pristojbin in nameščanje učiteljstva

Na seji italijanskega ministrskega sveta z dne 22. aprila t. l. je bil odobren osnutek zakona, po katerem bodo oproščeni od plačevanja šolskih pristojbin še vsi oni visokošolci iz novih pokrajin, ki so se vpisali na katerokoli italijansko visoko šolo v šolskem letu 1928-29. Oprostitev velja do dovršitve študijev. Oni dijaki iz novih pokrajin, ki se bodo tedaj vpisali na italijanske visoke šole po šolskem letu 1928-29, ne bodo več deležni onih olajšav, ampak bodo morali plačevati iste pristojbine, kakor jih morajo plačevati ostali italijanski dijaki.

Na isti seji ministrskega sveta je bilo določeno, da se odslej učiteljski natečaji ne bodo razpisavali več za cele dežele, ampak za posamezne pokrajine. Na ta način namerava vlada zopet približati učitelja k njegovemu rodnemu kraju, ki mu je brez dvoma najbolj prirastel k srcu.

Seveda bo veljala ta določba samo za učitelje italijanske narodnosti, kajti učiteljstvo slovanske narodnosti je bilo in ostane še nadalje brezpravno. Kako srečno bi bilo naše učiteljstvo, če bi ga bili že dosedaj premeščali samo v druge pokrajine iste dežele, v kateri se nahaja njegov rodni kraj! Ker pa je brezpravno, ga bodo premeščali tudi v bodoče v najoddaljenejši dežele, kakor so Abruci, Marke, Molise itd.

Profifašistično gibanje italijanske emigracije

Svobodne milijonske množice italijanskih izseljencev v Evropi in Ameriki so v svoji ogromni večini izrazito protifašistovskega duha.

Posebno po umoru Matteotija in ukinitvi vseh opozicionalnih časopisov in strank v letu 1924 so se italijanske izseljeniške vrste pomnožile s tisoči pregnanih političnih nasprotnikov fašizma, novinarjev, poslancev in organizatorjev strank.

Vznikli so povsod v obilnem številu protifašistovski listi, od katerih se je posebno odlikoval po svojih izpadih proti fašizmu „Corriere degli Italiani“. V dobi napetih odnošajev ga je na zahtevo italijanske vlade francoska vlada ukinila. Razvijajo, rastejo in množe se pa številni drugi protifašistovski listi, saj se je samo novinarjev izselilo kakih dvesto pred fašistovskim terorjem.

Ker so izseljenci, posebno politični, pripadali v Italiji raznim strankam, so se tudi v izgnanstvu porazdelili v razne politične grupacije, sorodne po mišljenju in programih strank.

Najmočnejša skupina izseljencev je organizirana v „Concentrazione d'azione antifascista“. V njej so zastopniki socialistične, socialistične-unitarske in republikanske stranke ter organiziranci bivše „Confederazione del lavoro“. Izdajajo kot skupno glasilo tednik „La Liberta“ v 25.000 izvodi. Poleg tega izdajajo tudi posamezne v „Concentrazione“ zastopane stranke svoje liste, kot n. pr. „Avanti“, „La Voce del Popolo“ itd. Za tihotapljenje v Italijo jih tiskajo na posebnem tenkem papirju ter jih pošiljajo na najrazličnejše načine v Italijo.

Komunistični izseljenci so hudo nasprotni organizatorjem „Concentrazione“ ter nastopajo samostojno z lastno taktiko. Izdajajo dobro urejevano znanstveno revijo „Lo stato operaio“ ter tednik „La vie proletarienne“.

Obe skupini sta imeli v zadnjih dveh mesecih svoja kongresa. „Concentrazione“ v Parizu, komunisti pa v Berlinu pod vodstvom znanega francoskega pisatelja Henry Barbusseja.

Komunisti so zavzeli širše stališče napram vsem diktaturam v Evropi ter jih zaznamovali z žigom fašizma, v „Concentrazione“ združene skupine so pa izdelale predvsem smernice za boj proti laškemu fašizmu.

Druge bivše italijanske stranke kot n. pr. bivši popolari, dalje demokrati raznih barv pa ne tvorijo v izgnanstvu organiziranih skupin. Le posamezne njihove vodilne osebnosti razvijajo protifašistično propagando v evropskih in ameriških državah, tako zlasti publicist Salvemini, bivši ministrski predsednik Nitti, don Sturzo, Ferrari in drugi.

Za fašizem je minul čas utrjevanja in večanja moči. Gre mu le za to, da se vzdrži kljub nezadovoljnosti ljudskih množic in izredno slabemu gospodarskemu stanju Italije.

Vedno bolj se ujeđa in prodira med italijanske ljudske mase podrobna agitacija proti fašizmu. Nastaja vprašanje, kdaj se bo fašizem zrušil. Prostovoljno se ne bo umaknil, ampak le sili in sicer krvavi sili. Ni mogoče prorokovati, kdaj se bo to zgodilo. Gotovo, da laški protifašisti upajo, da bo fašizma kmalu konec. Toda predpogoj za njegovo nasilno zrušitev še ni dan. Na vsak način mora biti naše ljudstvo v Primorju na padec fa-

šizma pripravljeno, pa naj se zgodi kadar in kakorkoli. V onem zgodovinskem trenutku bo moralo tudi samo odločevati, kaka bo po fašizmu njegova usoda.

Kdor seje sovražstvo, bo žel vihar

V noči od 28. na 29. aprila so bili umorjeni v južnotirolski vasi Arnthal Francesco Palla in Teodorico Pasqualini, oba orožnika ter ljudsko-šolski učitelj Pietro Ceschini. V zvezi s tem umorom so italijanske oblasti aretirale celo vrsto oseb, ki jim pa niso mogle ničesar dokazati. V zaporu so pridržali nekega Jurija Hoferja, o katerem sumijo, da je on izvršil zločinsko dejanje. Toda to so zgolj sumničenja oblasti, kajti zločin je bil in ostane najbrže tudi še nadalje zavrt v neprodirno meglo.

Čudno, da še niso italijanske oblasti prišle na misel, da so umor izvršili člani tirolskega društva „Andrej Hofer“ ali pa člani „Schutzbunda“ ali „Heimwehra“. Kako neki naj bi bili zagrešili zločin južno-tirolski Nemci, ko pa so po izjavah fašistov tako zadovoljni pod Italijo in so pri volitvah vsi glasovali za fašizem?!

Mi podobnih zločinov nikakor ne odobravamo, vendar pa jih razumemo. Ko preveč občutljivi in napeti ljudje uvidijo, da se proti nasilju z legalnimi sredstvi ničesar ne doseže, sežejo tudi oni po nasilju, v katerem so se fašisti izkazali za prave mojstre. Tako se je zgodilo že večkrat v našem Primorju, tako se je zgodilo sedaj na Južnem Tirolskem in tako se bo, žal, dogajalo najbrže tudi v bodoče, dokler ne bo mesto nasilja zavlada v Italiji pravičnost za vse in proti vsem. Kdor seje sovražstvo, bo pač žel vihar!

Žrtve fašizma

V Luksemburgu je umoril italijanski izseljenec D'Ascanio tajnika italijanskega poslaništva Areno. Po aretaciji je izjavil D'Ascanio, da ni imel namena s svojim dejanjem zadeti Areno, ampak one, ki so vrgli v ječo njegove starše in brate ter umorili njegovega svaka in ki so krivi, da se mora liki brezpraven pes potepati brez potnega lista po svetu. D'Ascanio je namreč na poslaništvu ponovno prosil, da bi mu izdali potni list, kar pa so na poslaništvu vedno odklanjali.

V Marsilji si je pognal iz obupa dve krogli v glavo 45letni delavec Henrik Bellini iz Florence. Bellini je že pred več časom zbežal pred nasilji fašistov v Francijo in se nastanil v Marsilji. V preteklem letu mu je zbolel v Italiji oče. Ker ni mogel in smel sam v Italijo, je poslal k bolnemu očetu svojo ženo. Konzulat v Marsilji ji je drage volje izstavil potni list, toda čim je prišla žena v Italijo, so ji ga takoj odvzeli. Žena je večkrat poskusila tajno prekoračiti mejo, kar pa se ji ni posrečilo. Bellini je ponovno interveniral na konzulatu, da bi njegovi ženi vrnil potni list, toda zaman. V obupu, da se ne more zopet združiti s svojo ženo, si je pognal krogli v glavo. Ne bilo bi nikako čudo, če bi kdo drugi na njegovem mestu drugače postopal!

„Slovenski Tednik“ pozdravljen!

V Buenos Airesu v Argentini je izšel slovenski list „Slovenski Tednik“ kot glasilo v Južni Ameriki naseljenih 20.000 Slovencev, od katerih je ogromna večina Primorcev. V svobodnih razmerah velike južno-ameriške republike lahko jasno in brez vsakih pridržkov žigosa teške razmere našega zaslužjenega naroda v Primorju. Je zato naš brat, izgnanec v tujini.

V prvih dveh številkah že zavzema odkrito stališče proti fašizmu in njegovim metodam v nesrečni domovini ter drugod po svetu. Uvodnik

druge številke „Domovina plaka“ poziva vse slovenske argentinske izseljence, da naj kar največ podpirajo svoje bedne družine v domovini.

Mi s svoje strani pa pozivljamo svoje brate v Argentini, ki dele z nami teški kruh izgnanstva, da goje v sebi nepomirljiv odpor proti fašizmu. Njihov „Slovenski Tednik“ naj bo ona svobodna tribuna, iz katere naj grmi gnev proti zatiralcu, ljubezen do našega Primorja, duh borbenosti proti sedanjim razmeram ob Soči in Jadranu.

Zatrli so svobodno besedo, zadušili skoraj neodvisno misel v Primorju. Zato pa so morali izrasti iz žive sredine naših izseljeniških mas borci, ki bodo vodili neizprosni boj proti fašistovskemu tlačitelju. Na Dunaju „Primorski Glas“, glasilo slovanske primorske emigracije v Evropi, v Buenos Airesu „Slovenski Tednik“, organ južno-ameriške primorske emigracije. Dva borca za eno in isto sveto pravično stvar. Nista osamljena v svojem boju, ker preveč krivic je zadala fašistična Italija na vse strani.

Slovansko Primorje se bori doma in v svetu za svojo svobodo!

(„Slovenski Tednik“, uredništvo in upravnništvo Buenos Aires, Calle Pasteur 52. List priporočamo vsem našim ljudem.)

VESTI IZ PRIMORJA

Obsodbe slovenstva!

Slovenski narod v celoti še niso zadele tekom njegovega zgodovinskega razvoja tako hude zaporne kazni, kot jih je izrekel posebni rimski tribunal nad 21 mladimi slovenskimi fanti iz goriške okolice. Obsojeni so bili skupaj na približno 200 let ječe, torej na kazen, ki bi jo morali po splošnih smernicah sedaj veljavnega kazenskega prava v civiliziranih državah, zaslužiti z ubijanjem vsevprek ter z atentati najstrašnejše vrste.

Ko pa človek prebere obtožnico ter končno utemeljitev strašnih razsodb, razvidi, da je bilo 6 izmed njih obsojenih radi golega sumničenja policijskih organov glede skrivde pri umoru vohuna Kogejca, ostalih 15 iz gole objestnosti, terorističnega značaja in prakse posebnega tribunala, da vse obtožene obsodi na strašne kazni ne glede na to ali so krivi ali nedolžni.

V sredini meseca maja se je goriška kvestura pred posebnim tribunalom s tremi procesi rešila vrste nejljubih oseb. Kar je fantazija političnega odseka goriške policije predložila posebnemu tribunalu kot obtožbe, to je ta sprejel brez ugovarjanja, proučevanja in ugotavljanja in potrdil s svojimi strašnimi rozsodbami.

Ena velika resnica je pa uradno pri teh procesih bila podčrtana ter od policijskih prič in državnega pravdnika ponovno in ponovno pribita. Slovani v Italiji, pa naj so to komunisti ali pa pristaši ene ali druge narodne stranke, vsi so prežeti s sovražstvom proti fašizmu in Italiji. Sovražstvo napram Italiji jih zbližuje v njihovi borbi zoper fašizem.

Seveda je policija hotela zgraditi neke posebne trditve in dokaze o zvezah med slovanskimi komunisti v Italiji ter med skrajno nacionalistično organizacijo „Orjuno“ ter o skupnem delovanju in podpiranju. Morala je te svoje fantastične trditve prinesiti v obtožnici, da vsaj malo zakrije svojo popolno nezmožnost in disorijentiranost napram slovanskemu ljudstvu ter njega odporu proti fašizmu.

V vseh slojih našega ljudstva v Italiji, v pristaših enega ali pa drugega političnega prepričanja ali pa svetovnega nazora, povsod je enako sočustvovanje z zaprtimi, z obsojenimi, enoglasno je mišljenje cele dežele o postopanju policije. Vsak naš človek se zaveda, da so obsojeni ravno tako krivi kot on, da je vsak naš človek v Italiji toliko kriv kot obsojeni. Teška usoda je vse

naše ljudstvo zbližala in napravila iz njega eno samo veliko družino, ki ima poseben težak obračun s fašizmom in Italijo. Policija išče zveze med komunisti in nacionalisti ter si prizadeva z velikimi nagradami dobiti posrednika med obema strujama. Lahko pa sama shrani nagrado, ker je ravno policija s svojim preganjanjem, kaznimi, zapori in pretepanjem oni posrednik, ona zbliževalna moč med trpini enega in drugega mišljenja.

Marešal Palumbo, eden izmed najizrazitejših krvnikov laške policije, je tekom procesa obdolžil enega izmed obtožencev, da je slovanskega mišljenja (sentimenti di puro sloveno). Nakar mu je odvetnik odvrnil: „Torej ni komunist, ker Slovenci so vedno nacionalisti, skoraj nikdar pa pravi komunisti.“ In nato marešal Palumbo: „Na vsak način so Slovenci anti-italijani!“ — Nele iz tega slučaja, ampak iz tolikih drugih slučajev imamo že dokaze, da se uveljavlja v upravni praksi, v vojaški službi ter pred sodnim stolom praksa, da pomeni slovenstvo anti-italijanstvo ter da je za Slovence že njegova narodnost usodepolna in kaznjiva. Od Soče pa doli do Kvarnera ima torej Italija 500.000 zločincev, krivih zločina tuje — slovanske narodnosti.

Še nekoliko skupin slovenskih fantov in mož čaka po ječah, da pridejo pred posebni tribunal. Ni treba obsodbe, so že obsojeni, ker nosijo na sebi pečat slovenstva. Dokaz obstoja. Obstoja pa tudi pravica in pravična mržnja 500.000ih. Ni dvoma o tem, kdo bo zmagal!

Preganjanje slovanskega življa v Trstu.

Ivan Stari in Anton Gerbec se nahajata še vedno v tržaških zaporih. Kakor zatrjujejo, se sestane v najkrajšem času konfinacijska komisija, ki bo odločila o njuni nadaljnji usodi.

Več naših ljudi, uradnikov in dijakov, je zahajalo na kosilo v gostilno „Andemo de Franz“ v ulici Geppa. Pred dobrim tednom je prejel gostilničar povelje, da jim mora odpovedati hranjo, ako bodo še nadalje skupaj obedovali pri isti mizi. Streči jim sme samo pod pogojem, ako bodo sedeli vsak pri svoji mizi.

Pri Sv. Ivanu je prejelo večje število Slovencev povelje, da se morajo zgledati na kvesturi. Med njimi sta tudi bivši uradnik „Delavskega podpornega društva“ Podbršček in vpokojeni učitelj Trobec. Na kvesturi so vse povabljenec fotografirali in jim odtisnili prste.

Ko je Drago Žerjal pobegnil iz Trsta preko meje, je napravila policija na njegovem stanovanju pri Sv. Ivanu temeljito hišno preiskavo. Strahopetci iz kvesture so iskali — bombe. Ivan Strgar, bivši tajnik društva „Zmaj“ v Rojanu, ki je bilo že pred dvema leti razpuščeno, je prejel prijazno vabilo, da naj se zgleda na kvesturi. Tam so zahtevali od njega, da jim pove, kako sta Žerjal in Višnjevca prekoračila inejo, da bi moral on kot bivši tajnik to vedeti. Ker jim ni mogel dati zaželenega pojasnila, so ga pretepli in pridržali tri dni v zaporu.

Svoječasno so tržaški listi obširno in hudobno poročali o kazenski razpravi proti trem slovanskim delavcem v škedenjskih plavžih, ki so bili obtoženi, da so žalili Mussolinija. Eden od njih, po imenu Alojzij Žorž, je bil obsojen na 14 mesecev ječe in na 1000 lir globe. Že takrat smo omenili v našem poročilu, da mora vsak, ki pazno čita poročila o poteku razprave, dobiti utis, da obdolženec nikakor ni zagrešil očitnega mu dejanja. Pred dnevi se je vršila pred prizivnim sodiščem vskljena obravnava, na kateri je bil Žorž popolnoma oproščen, dotičnik pa, ki je delavce ovadil, je bil odpuščen iz službe. Tu pa tam se naposled tudi v fašistovski Italiji izkaže pravica. Le žal, da se večinoma izkaže prepozno in samo izjemoma. „Il Piccolo“, ki je poročal tako obširno in zlobno o razpravi pred tribunalom, o razpravi pred prizivnim sodiščem previdno molči.

Franina in Jurina pred sodnijo.

Dne 14. maja se je vršila v Buzetu kazenska razprava proti dvema izmed onih mnogobrojnih Hrvatov v Istri, pri katerih so zaplenili orožniki letošnji koledar Franina in Jurina. Ker je bil lanski koledar zaplenjen, so mislili brihtni orožniki, da je zaplenjen tudi letošnji. Zato so po mnogih istrskih vaseh napravili hišne preiskave in odvezemali koledarje, poverjenike in lastnike pa so naznanili sodišču. Sodnik v Buzetu je moral seveda obtoženca oprostiti, ker biti poverjenik ali lastnik oblastveno dovoljene knjige ni vendar nikak prestopek. Obtoženca pa sta le morala trpeti popolnoma po nepotrebnem odvetniške stroške.

Obsedno stanje v Primorju.

Po vesteh, ki prihajajo iz celega našega Primorja, vlada po vsej deželi neke vrste obsedno stanje. Po mnogih krajih se snujejo novi policijski komisarijati, uvajajo se nove orožniške postaje, že obstoječe pa se pomnožujejo z novimi krdeli orožnikov in agentov. Lahko se trdi, da potrosi država za vzdrževanje aparata toliko, kolikor plača na davkih gospodarsko izmozgano Primorje.

Varnostne oblasti izvajajo po celi deželi najstrožje nadzorstvo. Po cestah ustavljajo izletnike in zahtevajo od njih, da se legitimirajo. Če se jim zdijo količkaj sumljivi, si jih natančno zabeležijo. Po gostilnah prisedajo h gostom nepovabljeni provokaterji. Poslopje kvesture v Gorici je v poslednjem času vedno močno zastraženo.

Trezen in pameten človek nikakor ne more razumeti, kako naj se ta veliki nemir varnostnih oblasti spravi v sklad s pisanjem fašistovskega časopisja. Saj je vendar po pisanju fašistovskih listov glasovalo 80% našega ljudstva za fašizem, saj je vendar Kras postal po zatirjanju fašistovskega časopisja pravi italijanski Eldorado. Toda tako pišejo časopisi, varnostna oblast pa dobro ve, da med našim nesrečnim ljudstvom kipi in vre, ker se ga radi vedno večje gospodarske bede in nasilja polašča — obup.

Slovenske žrtve

rimskega tribunala do 20. maja 1929.

1. Albin Vodopivec, 12 let.
2. Viktor Vatovec, 10 let.
3. Viktor Busanič, 6 let in 6 mesecev.
4. Angela Buren, 2 leti.
5. Marija Bernetič, 2 leti.
6. Josipina Colja, 3 leta in 3 mesece.
7. Stanjo Čoh, 10 let.
8. Avgust Lango, 30 let.
9. Alojzij Maršič, 30 let.
10. Alojzij Hvalič, 30 let.
11. Dušan Hreščak, 27 let.
12. Milan Hreščak, 2 leti in 6 mesecev.
13. Zmago Krašna, 5 let.
14. Ludvik Perko, 10 let.
15. Karl Peric, 4 leta.
16. Robert Pušnar, 4 leta.
17. Leopold Sfiligoj, 3 leta in 4 mesece.
18. Jožef Kenda, 3 leta in 4 mesece.
19. Jožef Kristjančič, 4 leta.
20. Milan Batistič, 5 let.
21. Just Bajt, 4 leta.
22. Karl Draščik, 4 leta.
23. Peter Fabjan, 3 leta.
24. Valentin Kojalj, 4 leta.
25. Ivan Kojalj, 4 leta.
26. Albin Marvin, 3 leta in 4 mesece.

Preko dvesto let laške ječe, počasnega umiranja, dnevnega trpljenja samo zato, ker niso hoteli v svojih srcih sprejeti vseh vrst nasilj in laži, ki jih vsiljuje fašizem našemu narodu v Primorju. Še več skupin nesrečnih naših bratov čaka po ječah na obsodbe krvavega rimskega tribunala. Že navadni tribunali na Primorskem so izrekli toliko političnih obsodb nad našim ljudstvom, da je ni skoraj vasi, v kateri bi ne bil kdo obsojen radi političnega nasilja fašizma.

Sicer je pa cela naša dežela, celo Primorje le nekaka ogromna ječa z raznimi oddelki: najnižji oddelek, obsojenci rimskega tribunala, potem navadne ječe z obsojenci navadnih tribunalov, nato konfiniranci in končno tudi ves ostali narod v ječi laške države in fašizma! Kdaj bo odsedel naš narod nezasluženo kazen?!

DOPISI IZ PRIMORJA

Trst.

Zidarji Pregelj Viljem, Lukežič Angelj, Arčon Ivan, Lukežič Jožef in Pregelj Vincenc iz Renč so dobili delo pri tvrdki Reiland & Martelanc. Dne 8. aprila so hoteli nastopiti delo. Ker niso imeli sindikalnih knjižic, so šli v delavski sindikat v Trstu. Ko so zidarji gospodom v sindikatu povedali, da so iz Renč, so jih pričeli psovati z besedami, da za „ščave“ ni kruha v Trstu. Obenem so jim zagrozili, da jih dajo aretirati, ako ne izginejo takoj iz Trsta.

Za naše ljudi ni dela v Italiji, potnih listov za inozemstvo pa jim tudi nočejo izstaviti. Našemu ljudstvu je dovoljeno samo izseljevanje v Ameriko, da je dovolj daleč od doma in da nudi zaslužek italijanskim paroplovnim družbam.

Gorica.

Goriška obrtna šola zahteva od učencev, da si mora vsakdo iz njih nabaviti avangardistično telovadno obleko. Kdor si je ne preskrbi do konca maja, onemu grozijo z nezadostnim redom iz telovadbe. Isto se dogaja tudi na meščanskih šolah.

V ulici Camposanto ima ga. Miheli lastno hišo. Pri njej stanuje neki fašistovski prvak, ki že dve leti ni plačal nikake najemnine. Ko ga je Miheli v aprilu zopet terjala za najemnino, jo je njen fašistovski najemnik treščil s tako silo s palico po glavi, da je obležala za nekoliko ur v nezavesti in je morala več dni ostati v postelji. Ko so ta dogodek naznanili orožniškemu maršalu v ulici Barriera, se je ta izrazil: „Če bo gospa umrla, tedaj bomo miličnega častnika zaprli, če pa okreva, tedaj je stvar popolnoma v redu.“

Sv. Gora pri Gorici.

Začetkom maja je šla deputacija tukajšnjih frančiškanov, ki so se že večkrat izkazali za najbolj zagrizene Italijane, pod vodstvom znanega vojnega dobrovoljca Slataperja v Rim, kjer je poklonila kralju album s slikami svetišča. Znano je, da so italijanski frančiškani spremenili svetogorsko svetišče v najzagrizenejšo gnezdo italijanskega fašizma. Kralj je obljubil deputaciji svojo pomoč in podporo. Patri so najbrže beračili pri vladi in kralju denar za dograditev nove bazilike. V približno istem času se je vršilo romanje Podgorcev na Sv. Goro. Svetogorski frančiškani so čakali romarje že v Solkanu, kjer so jim v pozdrav prepovedali prepevati slovenske nabožne pesmi, za kar se pa ljudje niso zmenili. Romarji iz Kronberga so se vrnili iz božje poti brez maše, ker niso frančiškani dovolili njihovemu dušnemu pastirju, skladatelju Vodopivcu, da bi jo čital.

Tekom aprila se je mudil 14 dni na Sv. Gori župnik Filipčič iz Grgarja, ki je pri volitvah agitiral in glasoval za fašiste. Poverjena mu je bila namreč zelo delikatna misija. S pomočjo gostilničarja Gabrijelčiča so pobožni frančiškani spravili na Sv. Goro večje število sumljivih deklacij iz Gorice, ki so jih razveseljevale v njihovih razkošnih celicah. No, in gromovniku Filipčiču je bila zaupana teška naloga, da napravi vsaj nekoliko reda med nevednimi služabniki Marije sedem žalosti. Pravi red bo napravilo šele slovensko ljudstvo, ko bo te zagrizene italijanske patre pognalo tja, odkoder so prišli.

Tolminsko.

Že prejšnja leta, ko se je še dobilo kako zaposlitev, se je radi prevelikega uboštva izselilo vsako leto vse polno naših fantov in mož, da si priskrbijo kruha zase in za družine v tujini. V poslednjih letih pa, radi slabih letin, radi velikanske brezposelnosti, radi zapostavljanja naših delovnih moči pri gradbah cest in drugih naprav, radi prevelikih šikan, se je izseljevanje še podesetorilo. Tisti, ki si je mogel preskrbeti toliko denarja, da si je plačal dolgo vožnjo v Južno Ameriko, je šel tja. Tudi država sama je bila našim izseljencem v Južno Ameriko naklonjena, upajoč, da se le malokdo vrne v domače kraje radi prevelikih stroškov. Tako se je preteklo poletje in jesen izselilo veliko število naših ljudi, ker doma niso imeli kruha, država pa jih ni hotela zaposliti pri nobenem delu.

Tudi letošnji pomlad se je hotelo izseliti, zlasti iz Tolminskega, mnogo naših fantov in mož. Ker pa niso imeli denarja za vožnjo v Južno Ameriko, so sklenili, da odpotujejo v Belgijo in Francijo, kjer so jim sorodniki in znanci preskrbeli delo. Kakih 80 fantov in mož bi šlo iz Tolminskega. Prosnje za potne liste so vložili že pred volitvami. Na občini so jim dejali, da bodo dobili potne liste hitro po volitvah. Po volitvah so hodili povpraševati na občino glede potnih listov, pa so jih odpravili, rekoč, naj še potrpijo, da se opravi glede volitev nekoliko uredijo. — Te dni pa je prosilec tolminski podeštata kar odkrito odgovo-

ril, da jim potnih listov ne izda, ker država noče izseljevanja. Pripomnimo, da tolminski podeštata „zna držati besedo“, kadar kaj zavrne. Dolgo in lepo jih je pač vlekal za nos.

Doma jim nočejo dati zaslužka, v tujino pa tudi ne morejo. S čim naj se hranijo? Ko so delali po tolminskem vojaške poti, so od začetka zaposlili precej naših fantov. Toda to je trajalo samo par mesecev. Kmalu so jih začeli odpuščati, jih nadlegovati s sindakati, sindikalnimi prispevki, Dopolavori ter jih zamenjavati z laškimi delavci. Postopali so celo tako, da so laškimi delavcem dajali dosti večje plače kot našim. Na pr. fantje iz Zatoimina so bili povečini zaposleni pri delu vojaške ceste v Polog. Izmed teh so najprej odpustili nekdanje člane prosvetnega društva. Za temi pa tudi druge. Tako je bilo v vasi Zatoimini preteklo jesen in zimo okrog 60 fantov-stricov, vsi brez dela in zraven tega podvrženi še visokim samskim davkom.

V istih socialnih teškočah in zapostavljanjih kot so Zatoiminski fantje, so tudi fantje drugih vasi na Tolminskem kakor sploh v vsej deželi. Fašizem jih samo odira z raznimi davki, zaslužka ali vsaj potnih listov, da bi si sami poiskali kruha v tujini, pa jim noče dati.

Tolmin.

Varnostni organi. Vsa tolminska občina ima približno 5000 ljudi. Trg Tolmin sam ima okrog 1300 brebivalcev. Goriška prefektura in policijske oblasti pa so kljub majhnemu številu prebivalstva izvanredno poskrbela za javno varnost. V trgu se nahaja orožniška postaja s 26 orožniki in dvema orožniškimi nadporočnikoma. Zraven tega ima Tolmin poslednja dva meseca obmejni policijski komisariat s petimi policijskimi agenti, ki se v majhnem trgu seveda silno dolgočasijo in leno pohajajo sami po cestah. Tolminska občina ima zraven vseh navedenih in zraven močne financarske in močne miličarske postaje še dva občinska redarje, ki nekako za parado postopata okrog občinskega poslopja.

Izmed vseh teh navedenih varnostnih organov si daja seveda največjo važnost milicija. Njen voditelj je miličarski kapitan, a njegova desna roka mlečnozobi sin tolminskega gimnazijskega profesorja Cussellija (Kuzelička). Okrog tega junaka — faliranega dijaka — in okrog miličnikov se zbira precejšnja skupina onih, ki bi jih lahko imenovali nekak izmeček tolminskega trga. Ti zvesti tovariši — slovenske izdajice — redno prinašajo v urad mlečnozobega Cussellija razne vesti o svojih sotržanih ter jih s tem spravljajo v zapore. Precejšnja je ta skupina. Vseh za sedaj še ne poznamo. Navedimo za enkrat samo najizrazitejše: trije bratje Andrej, Branko in Mirko Satler, sinovi odpuščenega slovenskega učitelja. Četrti žalostni junak je Teofilo Urbančič, istotako sin slovenskega učitelja. Nadalje „baraba“ Rudolfo Nuvoletti (Oblak), Istran Stupar, trije bratje Augusto, Giovanni in Vittorio Jermol ter še razni drugi, ki stražijo zvesto trg Tolmin in njegove laške pritepenice ter stražijo po okoliških vaseh.

Pripomnimo pa, da je kljub tolikemu strašilu le malo Tolminec (razen birtov in kramajev) vpisanih v milico in Dopolavoro, ki je tiho in žalostno zaključil ves blesteči program svojih voditeljev — tolminskih gimnazijskih profesorjev.

Grahovo.

Pri nas nam županje že dalj časa znani predsednik goriške sekcije dobrovoljcev, g. Viktor Graziani, ki se je že v Renčah izkazal za izvrstnega občinskega upravitelja s tem, da je zapravil vse premoženje one občine in jo zakopal v dolgove. Sedaj hoče ta neizkušeni mladenič očividno pognati na boben tudi našo občino. Ko se bo to zgodilo, ga bodo, ker mora mož živeti, prav gotovo poslali v kako drugo občino, da še njo osreči s svojim modrim upravljanjem. Fant, ki ni nikdar poskušal na lastni koži, kako težko je služiti denar, je neznansko velikodušen in razsipen, če se gre za podpore Balilli in drugim sličnim organizacijam iz občinske blagajne. Pod prejšnjimi domačimi upravami je bila naša občina z malimi občinskimi dokladami vedno aktivna, sedaj pa prihajajo z vsakim dnem novi občinski davki in doklade, da postaja davčno breme naravnost neznosno.

Za zapravljanje občinskega denarja je dobil ta dečko, ki je vedno odsoten, ker se ukvarja z visoko politiko, pomočnika v osebi tukajšnjega postajenačelnika Palille, ki ga nadomestuje kot prefektorni komisar. Ta je sedaj sprožil misel, da naj bi občina svojega zaslužnega podeštata, ki jo obremenjuje z vedno novimi davki in dokladami, za te njegove zasluge odlikovala z zlato kolajno. Postajenačelnik je hodil v družbi z orožniškim maršalom iz Podbrda po občini nabirat podpise in prispevke obrtnikov, ki naj bi na ta način potrdili, da so zadovoljni s predlogom za odlikovanje. Upreti se seveda ni upal nihče in tako bomo

kmalu doživeli slovesni dan, da bo naš podeštat za svoje zapravljanje občinskega denarja odlikovan z zlato kolajno, ki mu jo pokloni srečna in hvaležna občina. Sicer pa je, če se ne motimo, g. Graziani uprizoril podobne komedije tudi v Renčah, kjer se je istotako pustil odlikovati za izpraznitev občinske blagajne. Živel fašizem, do kosti izmzgani davkoplačevalci te pozdravljajo!

Sv. Lucija.

Dne 21. aprila smo imeli šolsko velelico. Na vspredu je bilo izjemoma nekoliko slovenskih pesmi. S to koncesijo so hoteli prireditelji privabiti domače ljudi, toda udeležba je bila navzlic temu zelo pčla. Udeleženci so sprejeli slovenske pesmi z viharim odobravanjem in zahtevali, da se ponovijo. To je pa nazoč Italijane tako razkačilo, da je moral podeštat nadaljnje slovenske točke prepovedati češ, da služijo samo za protidržavno manifestacijo.

Sv. Lucija.

V prejšnjem dopisu omenjeni agitator, ponikovski lovec se piše Bajt, vulgo Remko, možak vulgo „iz oštarije“ pa je Kranjc Ivan. V Ponikovskih Rutih je pridno agitiral posestnik Lapanje, vulgo „Zagomilčar“ s sinovi. V Dol. Tribuški pa Rijavec iz gostilne. Na dan volitev je kričal po maši, stoječ na zvišenem mestu: „Zdaj vsi volit, kdor ne gre, bo že videl!“ Na Slapu je zmerno delal učitelj Mahnič, na Idriji ob Bači pa učitelj Viktor Vuga, ki je poleg agitacije za fašiste tudi hodil z volivci v kabino.

Idrija.

V našem mestu imamo pravo strahovlado. Po volitvah sta prišla po rudarja Koklja dva miličnika s puškami in ga odpeljala na policijo. Ko je dokazal, da je volil za fašiste, so ga zopet izpustili.

Dne 30. aprila so zaprli devet rudarjev in Rada Prelovca, ker so neznanci na predvečer 1. maja nekje streljali z možnarji. Rudarje so naslednjega dne izpustili, Prelovca pa šele dne 2. maja.

Kako so se fašisti pripravljali za volitve, nam pove sledeč slučaj: Že februarja so zaprli gostilničarje Antona Jereb-Firbarja, Lojzeta Kobala, Ivana Lapanje in še enega drugega. V zaporu so jih pridržali en dan, obrat pa so jim ustavili za en mesec pod pretezo, da se zbira v njihovih lokalih protidržavni živelj.

Kojsko.

Dne 28. aprila so zaprli orožniki 19letnega Ivana Kumarja iz Njivic in ga obdolžili, da je agitiral proti organizaciji Balilla. Podeštat Baiardi, dacar Polladini in učitelj Zgonik so hoteli z grožnjami doseči od fanta priznanje očitane mu dejanja. Divjaški sicilijanski brigadir pa je fanta pretepel skoraj do nezavesti. Ker Kumar le ni hotel priznati, so ga naslednjega dne izpustili, toda fant je moral ostati nekoliko dni v postelji.

Kojščanski „dopolavoro“ je priredil dne 28. aprila za „avanguardiste“, t. j. za mladino od 14—18 let, ples v Šmartnem, katerega so se morali udeležiti v uniformah. Navzoči pa so bili tudi 10—14letni Balille. Pod pokroviteljstvom podeštata Baiardi, učitelja Zgonika in drugih fašistovskih prvakov se je plesalo skoraj do zore.

Kojsko.

Volitve je pripravljala podeštat Baiardi (istrski renegat ex Bayer) od 14. marca dalje s shodi od vasi do vasi. Malo prej je razpisal zelo velik družinski davek, na to pa je obetal, da kdor bo prav volil, mu bo rekurz proti davku ugodno rešen. V tem slučaju bo država prevzela občinski dolg, gradila bo vodnjak, grozil pa je z orožniški in občinskim pritiskom. Tajnik sindakata iz Gorice je obetal odpravo grofov in kolonstva, zadrage itd. Dne 19. marca sta podeštat D'Ottone in učitelj Lenardi osebno odpeljala visokošolca Albina Podvršiča iz Vipolže v Gorico v ječo. Tu je sedel do 25. marca. Učitelja Jereba v Števerjanu pa so 18. marca izgnali iz šole in Števerjana, prepovedali pa so mu tudi iti v rodno vas Cerčno. Običajni ova-duhi so vršili vstrajno podrobno agitacijo. V Višnjeviku je učitelj Cavalli (ex Hvala) pri starejših agitiral, da so glasovnice s trikoloro za papeža in boga, vse drugo pa je za pekel in hudiča in en milijon za občinski dolg je že nakazan v Gorici. Po Kojskem učitelj Zgonicchi (ex Zgonik). V Vipolžah učitelj Lenardi (ex Lenardič) in Evgenj Reja. V Števerjanu gostilničar Lojze Korčič-oče. Na voliščih pri obeh sekcijah posadka kakih 50 mož, dva avtobusa. Vsaka je imela tudi po tri hektolitre vina za volivce v volivnih lokalih. (Volivci so lahko pili do mile volje.) Kljub temu je bil zelo slab obisk. Dopoldne niti

10%. Popoldne so šli fašisti od hiše do hiše. Hvala in komisar sta v Višnjeviku pobirala volivne izkaznice, kar ni šlo vedno gladko od rok, vendar sta spravila s terorjem okrog 40% vaščanov, starejših mož, v skrbeh za domove v avtobuse. Ljudem so dajali le „da“ glasovnice. Erzetiča Petra so popisali, ker je glasoval proti, Leopolda Vuga so pa par ur zasledovali miličniki, ker je bil tudi proti, podobno se je zgodilo tudi drugim. Gostilničar Bavdaž iz Vrhovelj (sicer fašist) je bil tepen za „ne“. Prisilili so ga z gorjačami, da je pripeljal pet „da“ volivcev. Kojsko, Vedrijan in Hrastje. Števerjan, Kozana in Dol. Cerovo so prispevale 35%. Vipolže s 50%, Gor. Cerovo s 60%. Vipolže so šle volit, ker sta komisar in Lenardi grozila ljudem, da ne izpuste Podvršiča, ako ne pojde volit. Lenardi je pobral 27 Vipolžcem izkaznice in šel zanje volit. Pri drugi sekciji je hodil Lojze Koršič-oče z ljudmi v kabino. Volilo je zelo mnogo neopravičencev. Od vpisanih 1280 je volilo okroglo 45% (uradno 897, t. j. 70%, 854 „da“, 42 „ne“).

Lože.

Kakor smo že poročali, je bil s 1. marcem odpuščen iz službe učitelj Tušar, ker se je udeležil pogreba Draga Bajca in radi drugih podobnih prestopkov. Po njegovem odhodu je nastal med šolsko mladino, ki je spoštovala in ljubila svojega domačega učitelja, pravi punt. Otroci so zagnali krik in vik proti italijanskim učiteljicam in jih napadli tudi s kamenjem. Mali uporniki so na ves glas vpili in zahtevali, da hočejo imeti zopet domače učitelje. Nekega večera pa je nekdo tako močno razbijal po vratih šole, v kateri stanujejo tudi učiteljice, da so vse prestrašene zbežale. Radi tega dogodka so zaprli Pavla Vidriha, a so ga po štirih dneh zopet izpustili, ker mu niso mogli ničesar dokazati.

Goče.

Dne 21. aprila so prišli v gostilno k Štembergerju pod vodstvom italijanskega učitelja štirje plačani fašisti iz Štanjela. Domačine so psovali z norci in drugimi podobnimi psovki. Ker se ni nihče za nje zme-nil, so pričeli prepevati razne slovenske narodne pesmi, ki jih oblasti smatrajo za protidržavne. Izzivači so namreč mislili, da bodo domačini potegnili za njimi, nakar bi jih seveda zaprli. Toda domačini jim niso hoteli iti na te limanice, ampak so rajši pozneje dali nemu od izzivačev zaslužen lekcijo.

Ko so se razgrajali vračali v Štanjel, jih je prehitel na poti fant Tervižan, p. d. Slavec, iz Gor. Brnice. Fašistovski junaki so vrgli fanta iz kolesa in mu ga popolnoma razbili. Njega samega pa so tako pretepli z bikovkami in palicami, da je obležal nezavesten na cesti, dokler ga niso našli usmiljeni ljudje in ga odpeljali k zdravniku.

Iz Klanca v Istri.

To pomlad je bila pri nas silna draginja. Seno je stalo do 70 Lir kvintal. Vsak dan je večja revščina, — kmet se čisto nič ne loči od delavca, oba morata vse kupiti. — Najhujša nadloga je pa, ko nimamo duhovnika. Z žalostjo se spominjamo na pretekla leta, ko smo vsaj v cerkvi in duhovniku imeli oporo in tolažbo. Šmarnice obhajamo vsak večer, a g. upravitelj iz Podgorja je prepovedal — čitanje. Ali tudi njemu slovenska beseda ne ugaja? Za eno mašo zahteva ta gospod 25 Lir in še voz! Že par nedelj nismo imeli nič božje službe, ker gospod T. noče. Prejšnji naš duhovnik je vsem ustregel, a tu se vidi, da je g. T. pod vplivom laške gospode, čeprav je Jugoslovan in na Gorenjskem doma. Ako se ne bo poboljšal, bomo objavili celo njegovo ime, da bodo vedeli rojaki tu in tam, kako je s tem gospodom.

Našim Amerikancem se v Argentini godi slabo! Radi bi nazaj a je žep prazen! — Občina nas guli na vse pretege, nekateri domačini pomagajo. Najbolj znani Slavec iz Podgorja in še par drugih. Imena pa drugič.

Sicer pa na kratko povedano: mora leži na nas, prokletstvo italijanskih dobrot, zato vsi prosimo goreče za skorajšnjo rešitev!

Drobne vesti iz Primorja

Angela Bizjak iz Ravni na Kobariškem je bila 13. maja pred goriško poroto oproščena od tožbe detomora. Vsi porotniki samo Italijani.

V Avberju se je poskus lekarne ponesrečil.

V Gaborovici so zaključili zidarsko-obrtni tečaj. Izmed stotin tečajev, ki so jih vodile razne šole, je ta eden izmed redkih, ki so še ostali. Kar je še ostalo tečajev, jih vodijo redki slovenski učitelji.

Čeprav sta združeni občini Vogrsko in Prvačina z Dornbergom, vendar nima ta

mostu, ki bi jih med seboj vezal po najkrajši poti. Dve leti je že, odkar je odnesla povodenj brv. Od takrat je podeštat znal zapraviti stotisoče za razne nepotrebne stvari, par tisočakov za nepotrebni most pa ne more spraviti skupaj.

Ljudje so sadili letos le malo, ker niso imeli dovolj denarja, da bi si kupili semen. V Šempasu in vseh drugih krajih niso mogli spraviti skupaj niti za semenski krompir.

Znani odpadniški učitelj Andrej Vodopivec je toliko časa sedel v upravi vipavskega vodovoda v Dornbergu, da jo je temeljito zavozil. Država daja samo obljube pa komisarje, da jedo in jedo iz prispevkov ubogih kmetov. Sedaj so zopet zvišali vodarino tako, da se ljudje spominjajo na vodnjake iz starih časov. So bili vsaj poceni. Ni še nikakega izgleda, da bi država vodovod popravila.

Da se Bric odpove plesu, mu že mora prokleta huda presti! Ne v Kojskem, ne v Šmartnem in ne v drugih plesiščnih središčih se ne pleše več, toda ne morda radi čednosti, ampak ker ni denarja. Pa nele da ne plešejo več ljudje, tudi kadijo dnevno manj. Cigarete kupijo le redki, po večini gre tobak v zavojčkih „Trinciato“. Pa tudi tega si kadilci ne morejo več privoščiti. Trafike komaj, komaj životarijo. Gospodarska revščina je istočasno bojkot proti monopolu.

V Istri so plačevali kmetje tik pred novo travo seno po 70 lir kvintal. Obilo živine so ljudje prodali po vsaki ceni. Živinoreja je zato skoraj čisto propadla. V Dragi so ljudje kar hlastnili po onih par liricah, ki so jih nekoč v boljših časih nabrali za zvonove, sedaj pa dobili vrnjene, ker dobe zvonove na račun vojne odškodnine. Denar je postal v ubogih istrskih hišah silna redkost.

V Gorah še vedno sili vse v tujino. Kako pa ne! Kar je dela, ga opravljajo tujci, na Bovškem pri elektrarnah, pri Smasti na cesti, povsod tuji delavci. Hude boje morajo prestati oni fantje in možje, ki hočejo dobiti potne liste za evropske države. Na Opčinah jih točno dele v one, ki so glasovali pri zadnjih volitvah za, in one, ki so glasovali proti.

Edina novost, o kateri smemo poročati naši listi v Primorju, je blagoslovljenje zvonov, smrti, cerkvene svečanosti in konec. O slabi letini, o slabem vremenu, o vseh velikih in majhnih fašistovskih svinjarjih po vaseh, o vsem tem morajo lepo molčati. Domače in tuje razmere pa morajo kar pustiti in se omejiti na to, kar je v laškem časopisju. Pa kljub vsej tej ponižnosti gledajo oblasti postrani onega, ki čita slovenske liste.

V Podbrdu je umrl trgovec Josip Ortar. Bolehal je že dalj časa za jetiko. Kot pošten in vesten trgovec je vžival povsod splošno spoštovanje. — Na motornem kolesu se je ponesrečil tukajšnji mesar Alojzij Torkar. Pri padcu je zadobil precej teške poškodbe na desni roki in nogah.

V Ljublju so napadli v aprilu občinski sluga Montanari (Gorjan), Rudi Gabršček p. d. Modrijanov, oba iz Tolmina, in gostilničar Stagni (Kavčič) p. d. Krumc nekoliko domačinov, ker niso šli volit. Nemu fantu in sicer Tomažičkarjevemu so izbili nekoliko zobov in ga tudi drugače poškodovali. Pomagali so jim seveda miličniki.

Nove pijavke. Z nedavnim kr. odlokom so bili imenovani sledeči novi podeštati: Karl Baiardi za občino Kojsko, Continella Peter za Rihemberk, Mantovani Attilio za Zagrad in Portelli Valdemaro za Idrijo.

Grobovi.

Gradnje pri Avberju. V sredo 24. aprila je zatisnila oči Marija Pegan, p. d. Mihotova, v starosti 58 let. — V Presarjah pri Komnu je umrl vojni invalid Ivan Masten, star 50 let. — V Kostanjevici je padel v brezdno ter se ubil 38letni Jakob Okretič. — V Dnanah pri Sezani je pobrala bolezen Marijo Pirjevec, rojeno Kariž iz Dan št. 30. — V Šmarjah se je ustrelil umobolni Franc Furlan iz Svinega. — V Črnicah je postalo slabo 67letni Mariji Ličen, ki je nato kmalu umrla. — V Selu na Vipavskem je umrlo v devetih tednih 8 oseb, med temi oče cerkvenega ključarja. — V Masori pri Otaležu so izročili zemlji 71 let staro vdovo Marijo Bizjak. — Iz Loma sta umrla v tujini Lojze Mohorov iz Zavrha in pa posestnik Andrej Šavli iz tolmanskega Loma. — Smrtna kosa je pobrala tri žrtve: Jakoba Muhiča iz Čiginja, Valentinčiča Ivana iz Sel in Ivana Jerončič iz Volč. — V Spod. Idriji je umrl Josip Tušar, rudar, 70 let. — V Bosn. Grahovu je preminul 16. t. m. istrski begunec, pošni mojster Hektor Dešković iz Moščenice pri Opatiji. Bolehal je 8 mesecev. Začetek bolezni je zakrivilo fašistično nasilje s preganjanjem po italijanskih zaporih.